

Prieskum & meranie potrieb učiteľov/iek venujúcich sa dejinám 20. storočia

Záverečná správa

Michal Keim

Úvod

Závěrečná správa analyzuje výsledky prieskumu zameraného na potreby a skúsenosti učiteľov a učiteliek dejepisu a iných predmetov, ktorí sa venujú výučbe dejín 20. storočia. Tento prieskum si kládol za cieľ zmapovať rôzne aspekty ich pedagogickej praxe v kontexte daného historického obdobia a širšej témy používaných zdrojov. Cieľom bolo získať komplexný obraz o výzvach, s ktorými sa pedagógovia stretávajú, o ich preferovaných vyučovacích metódach a materiáloch, o témach, ktoré považujú za citlivé, ako aj o ich osobnej motivácii a naplnení pri vyučovaní dejepisu. Získané dáta poskytujú cenné informácie a úprimné svedectvo o aktuálnom stave výučby dejín 20. storočia na slovenských školách.

Našou vnútornou motiváciou bolo mať východiskové dáta, pre ďalšie plánovanie tvorby, obsahu a výstupov Ústavu pamäti národa pre školy, učiteľov, učiteľky, žiakov a žiačky. Tieto dáta môžu slúžiť ako podklad pre iniciovanie zmien a zlepšení v tejto oblasti. Cieľová skupina výsledkov tohto prieskumu je široká i odborná verejnosť na lokálnej i štátnej úrovni.

Štruktúra záverečnej správy vychádza zo štruktúry dotazníka prieskumu, ktorý sa skladal zo 4 častí a 26 otázok. Niektoré otázky boli zatvorené, niektoré poskytovali škálovateľnú odpoveď a niektoré boli otvorené. V záverečnej správe sú uvedené zverejnené dáta z otázok, ktoré sú relevantné pre odbornú i širokú verejnosť. Text kurzívou je zhodnotenie autorom prieskumu, slúži na ľahšiu interpretáciu dát. Učitelia vyplňali dotazník anonymne. Pri spracovaní dát bol použitý ChatGPT, Microsoft Copilot, Google Gemini a Google NotebookLM.

Obsah:

Úvod.....	1
A) Základné údaje.....	2
B) Kvalita a obsah.....	3 – 18
C) Negatívne vplyvy.....	19 – 21
D) Európska perspektíva.....	22 – 24
Inšpirácie.....	25 – 31
Záver.....	32 – 33

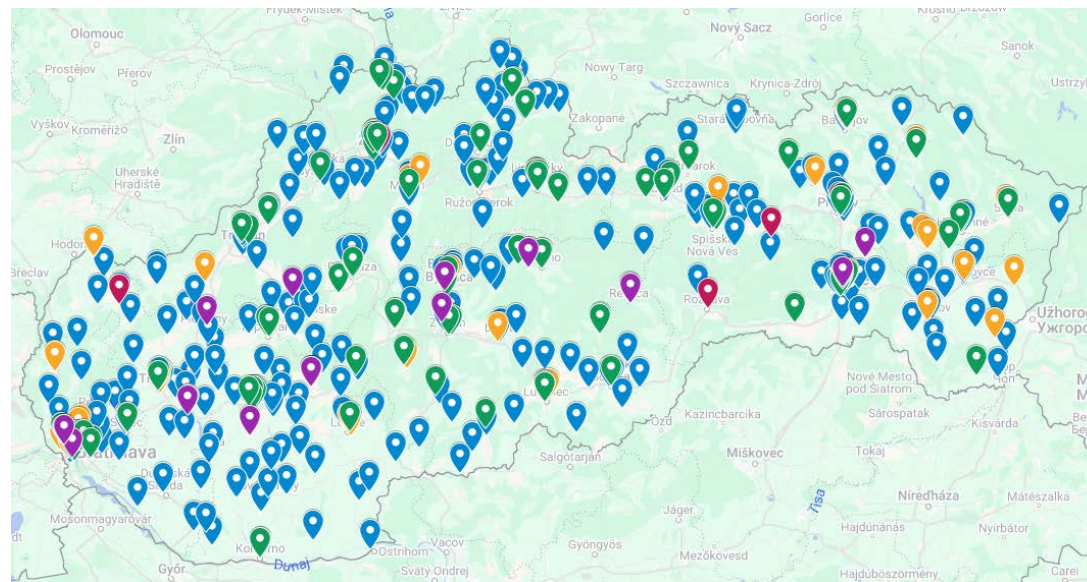
A) Základné údaje

Prieskum prebiehal pomocou online dotazníka v období od 13. 12. 2024 do 14. 3. 2025. Zapojilo sa 562 učiteľov a učiteľiek zo 482 škôl v 265 rôznych mestách a obciach na Slovensku.

Rozdelenie podľa typu škôl:

Základná škola	300
Osemročné gymnázium	10
Gymnázium	59
Stredná odborná škola	94
Konzervatórium	6
Škola so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami	13

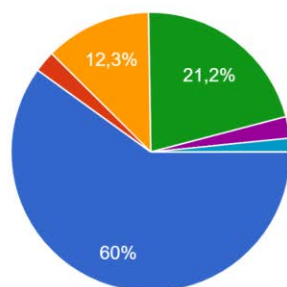
Poznámka autora: ide o unikátne počty škôl, t.j. odpovede viacerých učiteľov z tej istej školy sa ráta, iba ako 1 škola.

Interaktívna mapa, rozdelenie podľa typu škôl - [link](#)

Typ školy

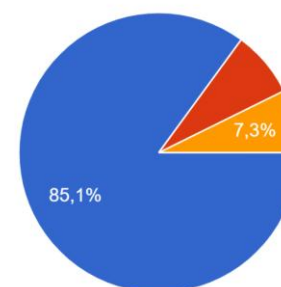
562 odpovedí

- ZŠ
- 8-ročné gymnázium
- Gymnázium
- SOŠ/SOU
- Škola so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami
- Konzervatórium

Zriaďovateľ školy

562 odpovedí

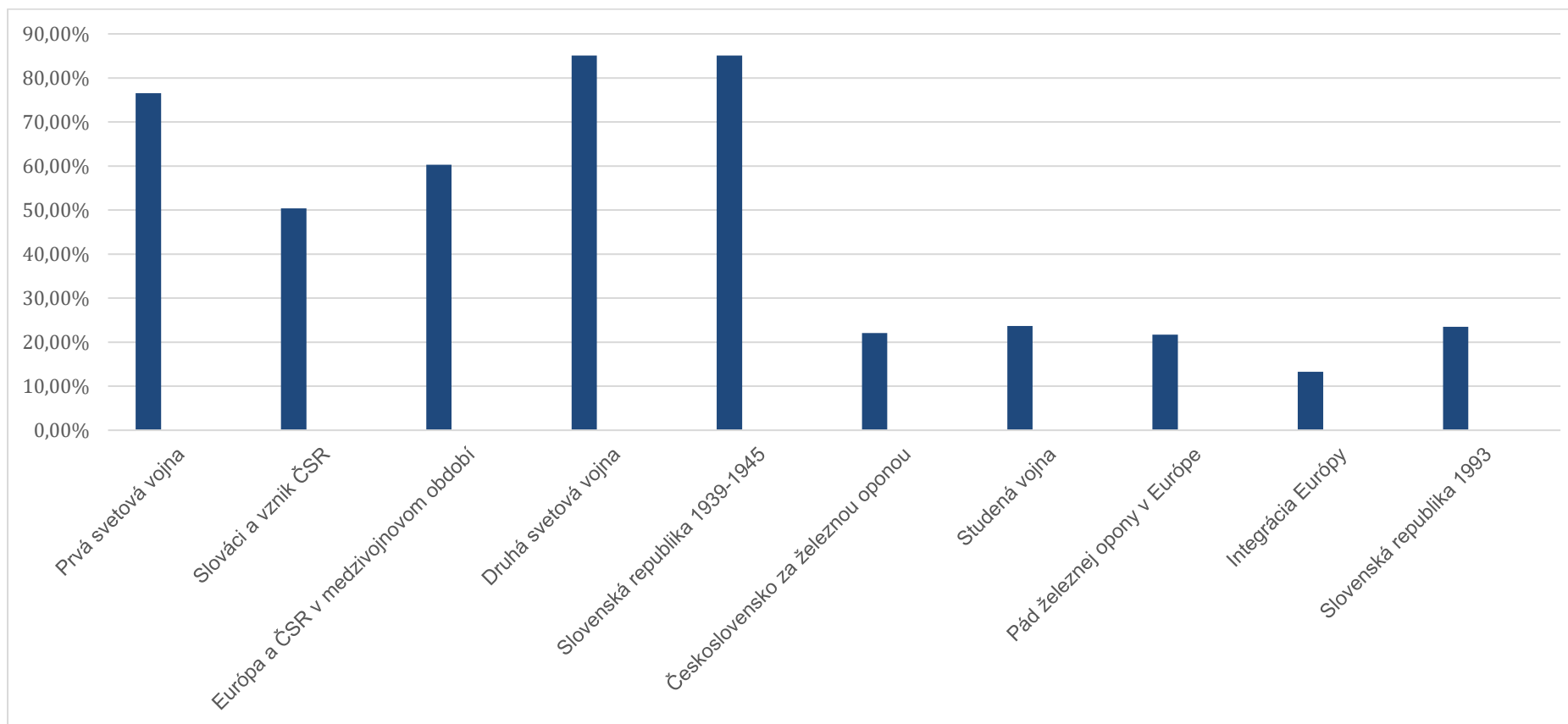

- Obec alebo kraj
- Cirkev
- Súkromný zriaďovateľ

B) Kvalita a obsah

Otázka: Ohodnoťte prehľad vašich študentov v historických témach 20. storočia. Vyberte 5 tém, v ktorých majú najlepší prehľad.

Učitelia/ky zhodnotili, že žiaci/čky majú najlepší prehľad v témach prvej polovice 20. storočia. Najlepšie sú hodnotené obe svetové vojny, ktoré z uvedených odpovedí ovládajú žiaci/čky 3-4x lepšie ako obdobie po druhej svetovej vojne. Najnižšie je hodnotená oblasť integrácie do EÚ a NATO.

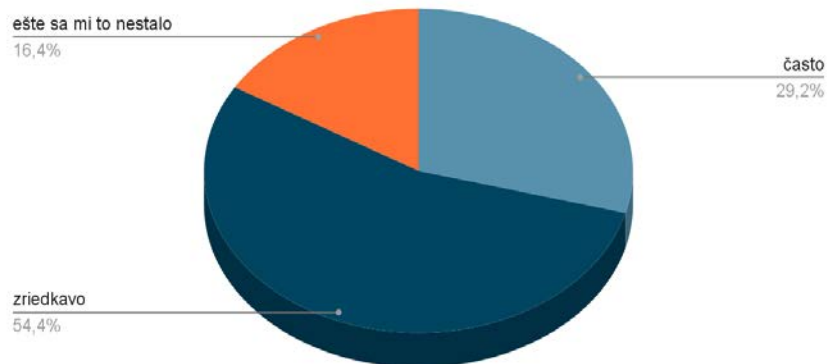
Otázka (otvorená): Aké témy vo výučbe dejepisu považujete podľa vás za citlivé a prečo?

Odpovede sú zaradené do šiestich väčších tém. Poradie určuje mieru, čo bolo pomenúvané najčastejšie, od č. 1, až najmenej často, č. 6. Všetky témy však považujeme za rovnako dôležité a hodnotné.

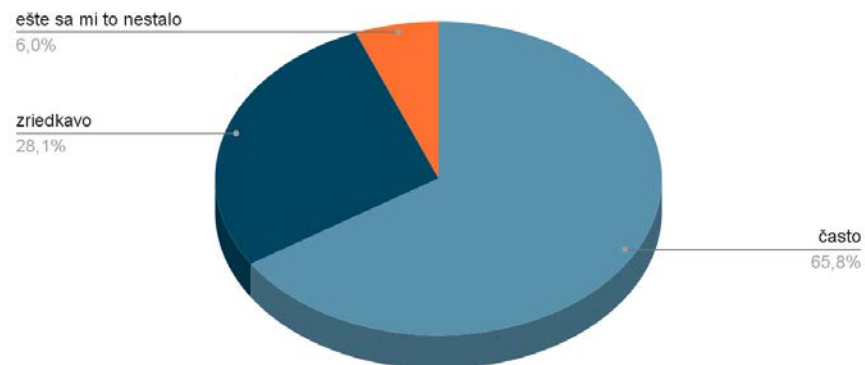
1. Holokaust a genocídy: Holokaust je často spomínaný ako citlivá téma kvôli jeho emocionálnej záťaži, tragickým ľudským príbehom a potrebe opatrnej prezentácie, aby sa predišlo traumatizácii žiakov/čiek. Genocídy a masové zločiny sú tiež zdôrazňované pre ich vplyv na rozvoj empatie a pochopenie historických nespravodlivostí.
2. Slovenský štát (1939 – 1945): Ľudácky režim počas druhej svetovej vojny je považovaný za citlivú tému kvôli jeho kontroverznej histórii, vrátane spolupráce s nacistickým Nemeckom, úlohy Jozefa Tisa a rozdielnych pohľadov medzi žiakmi/čkami ovplyvnenými rodinnými naratívmi alebo alternatívnymi zdrojmi.
3. Komunizmus a povojnová história: Komunizmus v Československu a s ním spojené udalosti, ako politické procesy a normalizácia, sú citlivé kvôli rôznym rodinným skúsenostiam a spomienkovým optimizmom za týmto obdobím. Žiaci/čky často prinášajú predpojaté názory ovplyvnené rodinným prostredím.
4. Totalitné režimy a ich dopad: Témy týkajúce sa totalitných režimov, vrátane fašizmu, nacizmu a komunizmu, sú citlivé pre ich historické dôsledky, porušovanie ľudských práv a potrebu riešiť mylné predstavy alebo glorifikácie a mýty medzi žiakmi/čkami.
5. Etnické a náboženské otázky: Etnické a náboženské témy, ako slovensko-maďarské vzťahy, antisemitizmus, Rómovia, LGBTI+ skupiny, rasová diskriminácia a zaobchádzanie s menšinami, práca s predsudkami, sú citlivé kvôli ich emocionálnej a osobnej relevancii pre žiakov/čky, najmä tých z dotknutých komunít.
6. Súčasné vojny a migrácia: Napr. Ukrajina, paralely s minulosťou, aktuálnosť, osobné dotyky, polarizácia spoločnosti.

Otázka: Ako často čelíte nasledujúcim výzvam pri učení?

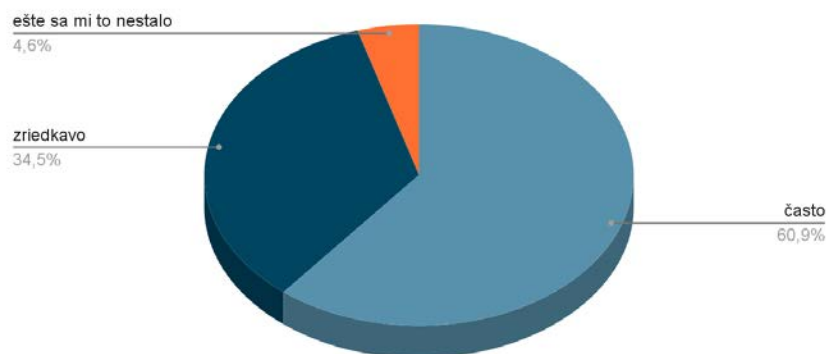
Nedostatok času na prípravu hodiny

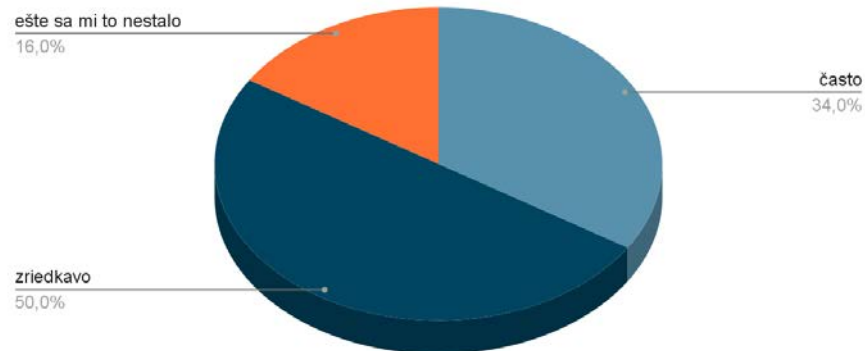
Nedostatok hodinovej dotácie na danú tému

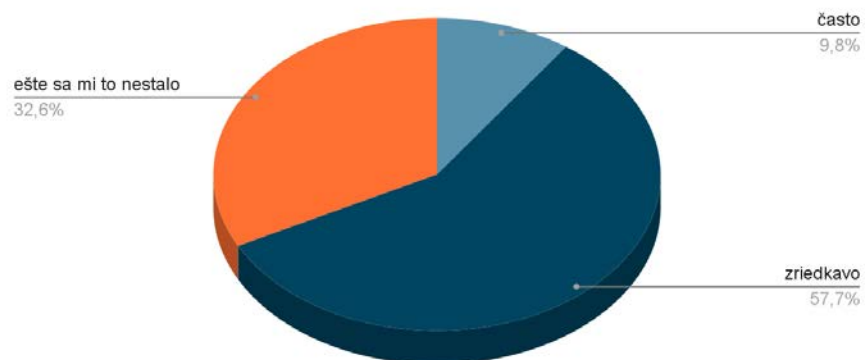
Nedostatok času na reflexiu

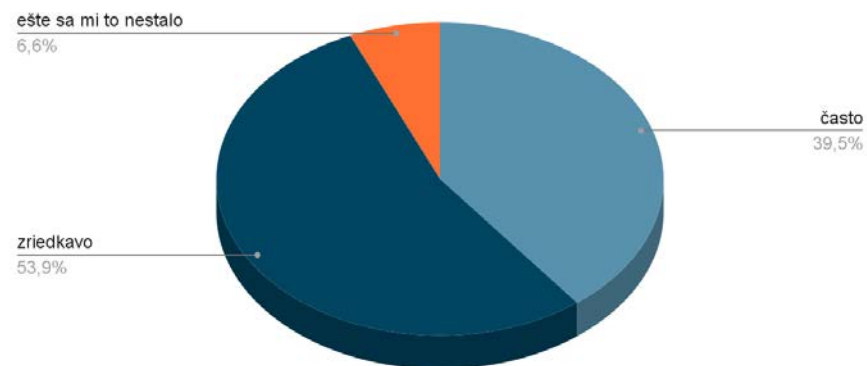
Nedostatok materiálov na vyučovanie

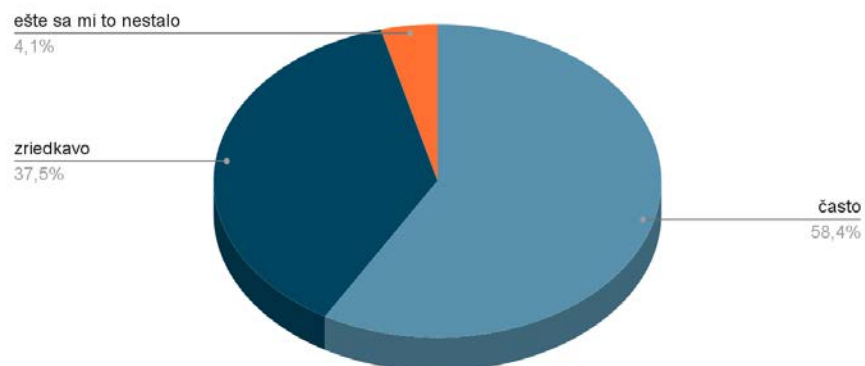
Ponuka materiálov na hodinu je veľká, neviem si vybrať

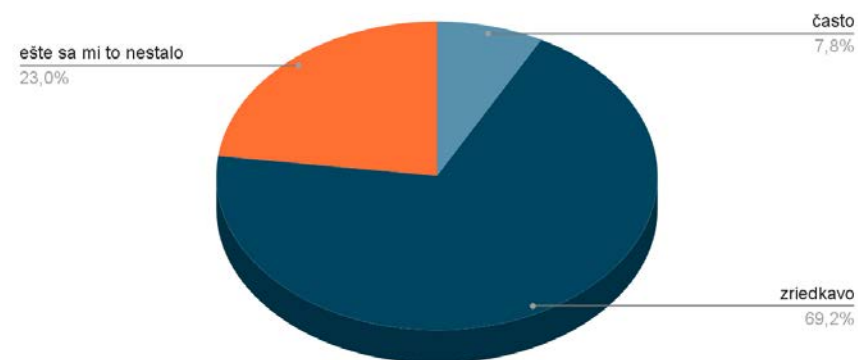
Nezáujem študentov/iek o tému

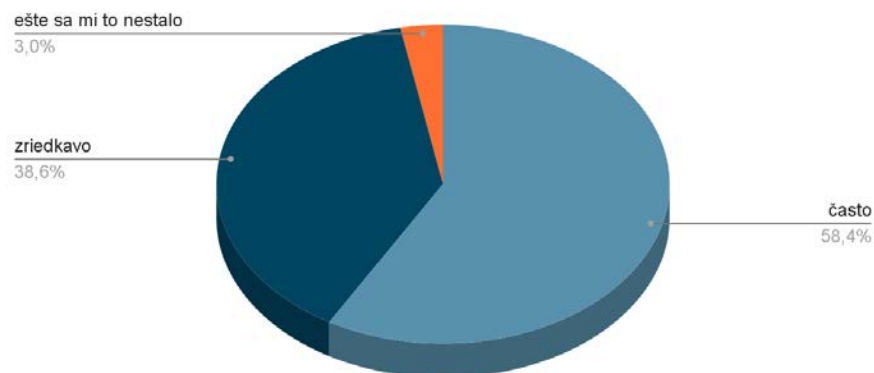
Rozdiely v schopnostiach a poznatkoch študentov/iek v triede

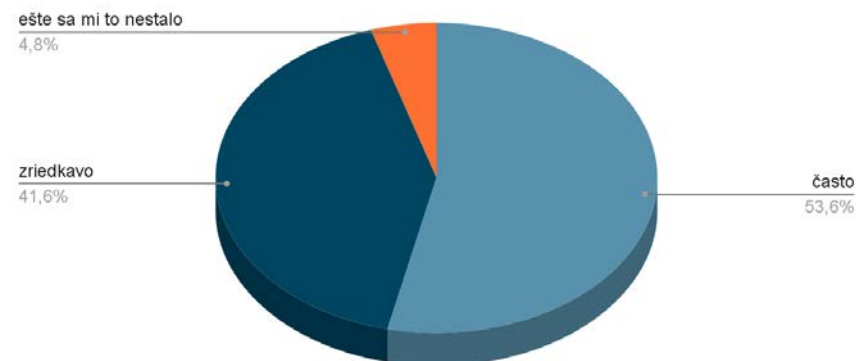
Emócionálne náročné témy pre študentov/ky

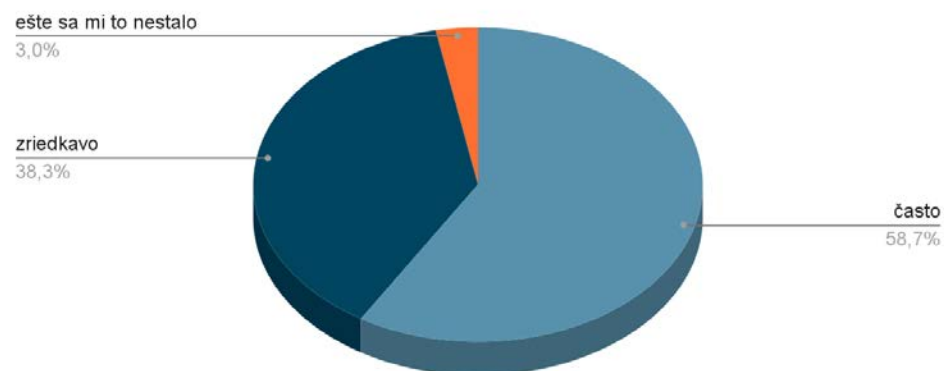
Nedostatok kritického myslenia študentov/iek

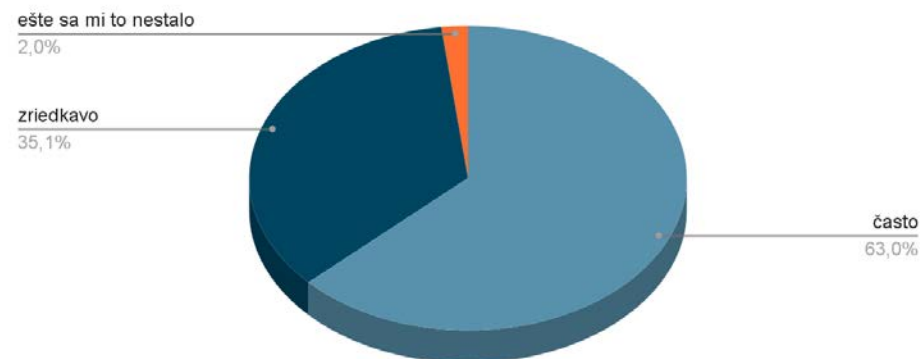
Neschopnosť študentov/iek formulovať vlastné názory

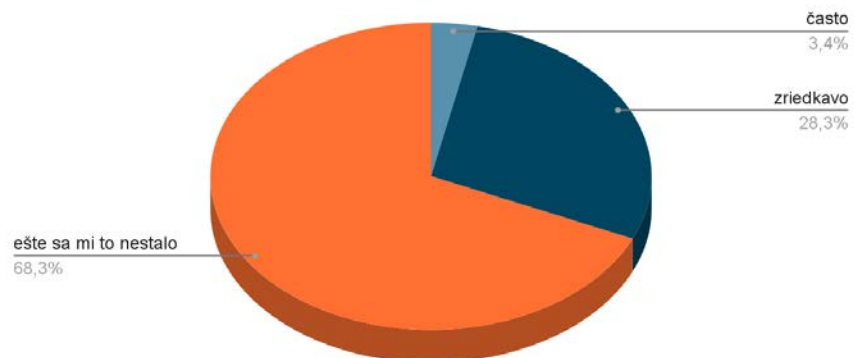
Neschopnosť študentov/iek vyhodnocovať informácie a pramene (zdroj, kvalita, dezinfo a pod.)

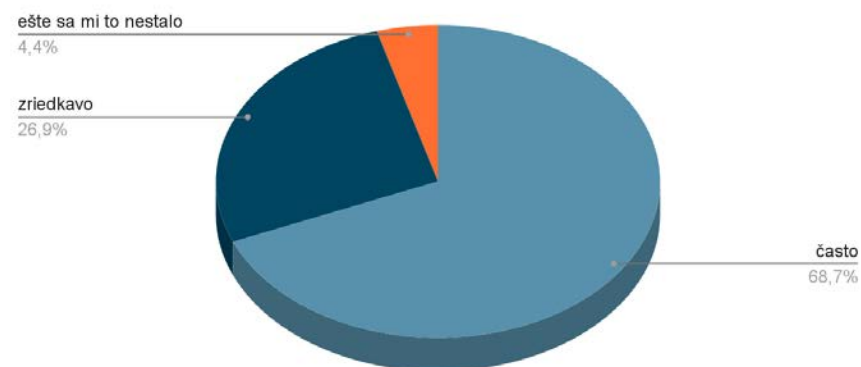
Neschopnosť študentov/iek prepájať príčiny, dôsledky a súvislosti dejinných udalostí

Prekážky zo strany rodičov

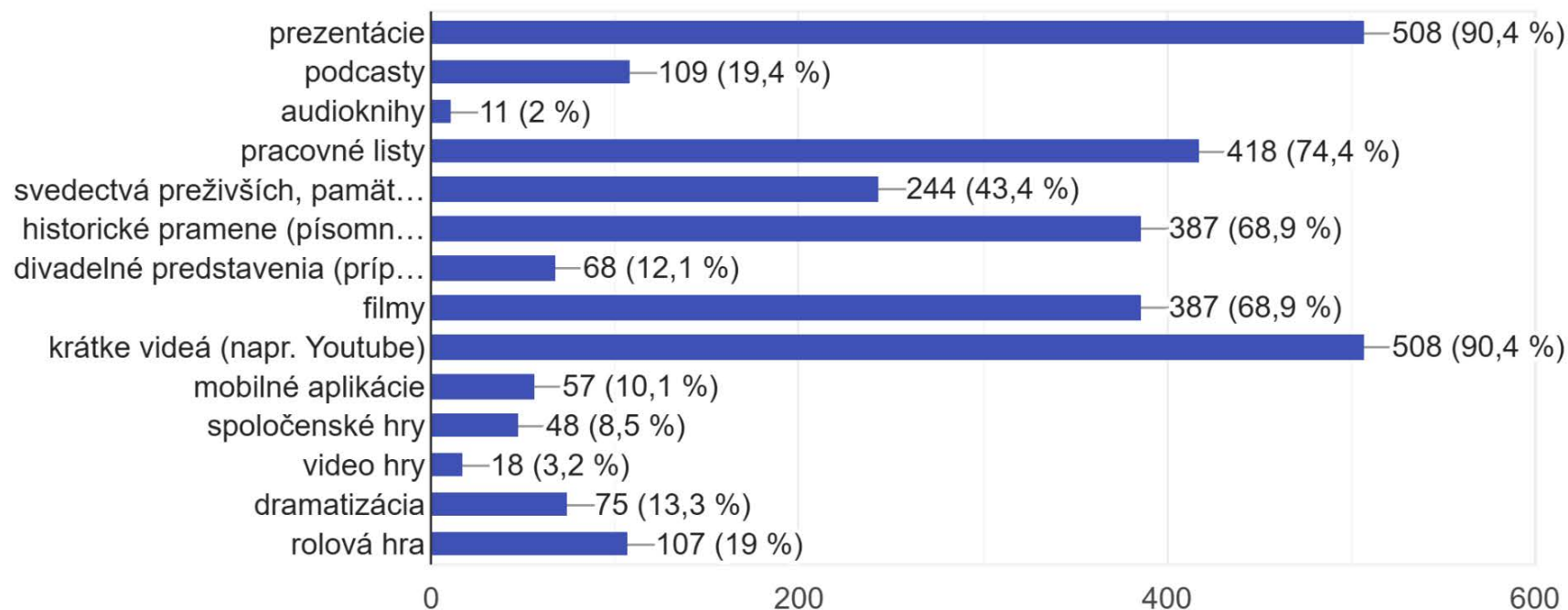

Nedostatok času na tréning vyšie spomenutých zručností

Otázka: Ktoré typy materiálov používate na hodine najčastejšie?

Učitelia/ky uprednostňujú krátke videá a prezentácie, ďalšími obľúbenými nástrojmi sú pracovné listy, historické pramene, filmy a videá s pamätníkmi. Ostatné nástroje sú v pomerne marginálnej role.

Otázka (otvorená): Na aké témy vám chýbajú učebné pomôcky a materiály?

Moderné a súčasné dejiny: Najčastejšie spomínané témy zahŕňajú obdobie po roku 1945, studenú vojnu, normalizáciu, Nežnú revolúciu, vznik samostatnej SR a dejiny po roku 1989. Učitelia by ocenili viac kvalitných a aktuálnych materiálov na tieto témy.

Staršie dejiny a regionálna história: Chýbajú materiály na starovek, stredovek, pravek a regionálne dejiny. Učitelia by privítali viac zdrojov na tieto témy, vrátane replík archeologických nálezov a regionálnych historických prameňov.

Kvalita a dostupnosť učebníc: Mnoho učiteľov kritizuje aktuálne učebnice za ich neprehľadnosť, predimenzovanosť obsahu, faktorgrafie a nedostatok vekovej primeranosti. Požadujú moderné, didakticky spracované učebnice, ktoré by boli aktualizované každých 10 rokov.

Interaktívne a audiovizuálne pomôcky: Učitelia by ocenili viac krátkych videí, pracovných listov, kvízov a interaktívnych materiálov. Zároveň by privítali lepší prístup k archívnym videám a autentickým prameňom, ktoré by mohli využiť na hodinách.

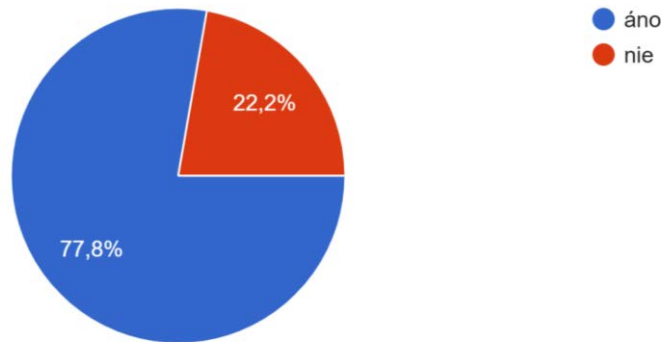
Metodická podpora a časová dotácia: Chýbajú metodické príručky a komplexné návrhy tém, ktoré by učiteľom uľahčili prípravu na hodiny. Učitelia tiež poukazujú na nedostatočnú časovú dotáciu dejepisu, čo obmedzuje možnosti výučby.

Otázka (otvorená): „Ktoré učebnice, texty a vyučovacie materiály považujete podľa vás za najlepšie? Ktoré webové stránky používate pri vyhľadávaní materiálov na hodiny?“

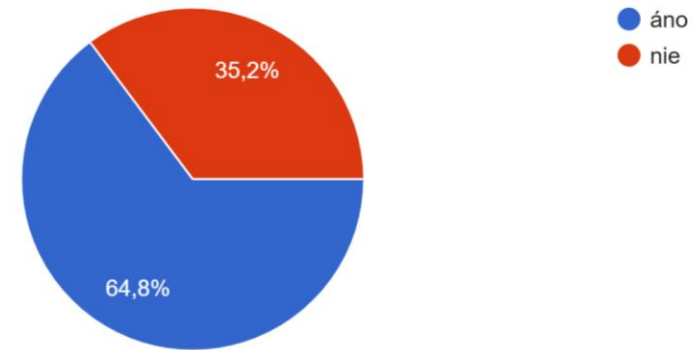
Sumár približne 150 rôznych odporúčaných materiálov od účastníkov prieskumu nájdete v záverečnej časti Inšpirácie. Pri tejto otvorenej otázke mnohí písali, že si vytvárajú vlastné vzdelávacie materiály, prieskum sa na to explicitne nepýtal, preto je pravdepodobne toto číslo v skutočnosti vyššie. Podľa tohto prieskumu to je min. 13 % učiteľov/iek.

Pri tejto otvorenej otázke mnohí písali, že považujú učebnice za najlepšie materiály. Podľa prieskumu to je min. 57 % učiteľov/iek. Zároveň sa môžeme domnievať, že cca. 43 % učiteľov/iek nepovažuje učebnice za najlepšie materiály.

Otázka: Využívate pri vyučovaní pamätné dni (sviatky)?

Otázka: Využívate pri vyučovaní pamätné miesta?

Odpovede na doplňujúcu otvorenú otázku, aké pamätné dni a miesta využívajú učitelia/ky. Jednoznačne dominujú pamätné miesta spojené s 2. svetovou vojnou a holokaustom. V pomerne vysokej miere sú využívané i lokálne cintoríny a pamätné tabule v obci/meste a okolí.

Najčastejšie spomínané pamätné dni: Deň boja za slobodu a demokraciu, Deň víťazstva nad fašizmom, SNP, Deň obetí holokaustu a rasového násillia, vznik ČSR, koniec prvej svetovej vojny, Deň ľudských práv, Medzinárodný deň pamiatky obetí holokaustu či významné osobnosti ako M. R. Štefánik.

Najčastejšie spomínané pamätné miesta: pamätníky holokaustu, 1. a 2. svetovej vojny, Auschwitz-Birkenau, Múzeum holokaustu v Seredi, Múzeum židovskej kultúry, Múzeum SNP v Banskej Bystrici, Múzeum obetí komunizmu v Košiciach, hrad Devín, Slavín, Chatam Sófer v Bratislave, Bradlo, Banská Bystrica, Košice, Dukla, Nitra, Martin, Viedeň, regionálne cintoríny a pamätné tabule.

Otázka: Vyberte najdôležitejšie zručnosti študentov/iek, ktoré podľa vás rozvíja dejepis.

Vyberáme 10 najvyššie hodnotených zručností. Sú zoradené od najdôležitejších po najmenej dôležité, podľa hlasovania učiteľov/iek:

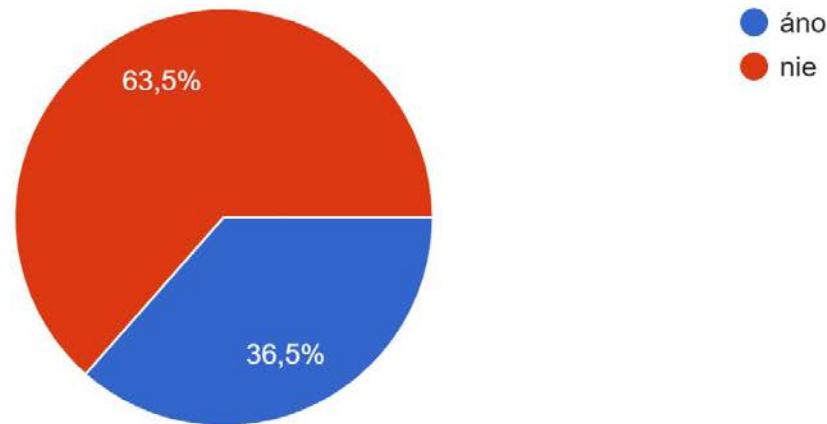
1. Schopnosť prepájať historické udalosti so súčasným dňom.
2. Porozumenie časovým súvislostiam a historickým postupnostiam.
3. Orientácia v historických obdobiach a ich vplyve na súčasnosť.
4. Formulovanie vlastných názorov na základe historických dôkazov.
5. Rozlišovanie medzi faktami, názormi a interpretáciami.
6. Rozvíjanie empatie voči iným kultúram a perspektívam.
7. Porozumenie vlastnej histórii a kultúrnym koreňom.
8. Diskutovanie o historických témach a obhajoba stanovísk.
9. Vnímanie významu historického dedičstva.
10. Lepšie pochopenie politických, ekonomických a kultúrnych javov.

Otázka: Vyberte najdôležitejšie hodnoty a postoje študentov/iek, ktoré podľa vás rozvíja dejepis.

Vyberáme 10 najvyššie hodnotených hodnôt. Sú zoradené od najdôležitejších po najmenej, podľa hlasovania učiteľov/iek:

1. Uvedomenie si významu histórie v živote jednotlivca a spoločnosti.
2. Hrdosť na vlastnú kultúru a históriu, bez nacionalistických predsudkov.
3. Spravodlivosť, sloboda, rovnosť a rešpektovanie práv jednotlivca.
4. Odmietanie diskriminácie, útlaku a nespravodlivosti.
5. Rešpektovanie historického dedičstva a chápanie jeho vplyvu na súčasnosť.
6. Snaha poučiť sa z historických chýb, aby sa neopakovali, napríklad genocídy či totalitné režimy.
7. Rešpektovanie rozmanitosti kultúr, názorov a skúseností.
8. Pozitívny vzťah k demokratickým princípom, pochopenie dôležitosti aktívneho občianstva.
9. Schopnosť rozlišovať a odolávať dezinformáciám, manipuláciám a historickým mýtom.
10. Podpora mierového riešenia konfliktov, pochopenie dôsledkov vojen a násillia.

Otázka: Absolvovali ste v minulosti vzdelávacie kurzy, semináre alebo webináre, ktoré vám pomohli vo vašej učiteľskej praxi pri výučbe dejín 20. storočia?

Otázka (otvorená): Ak áno, stručne ich prosím opíšte.

Inštitucionálne vzdelávania na Slovensku aj v zahraničí:

- Múzeum holokaustu v Seredi
- Múzeum SNP Banská Bystrica – pravidelné semináre, workshopy, programy o SNP a holokauste
- Dokumentačné stredisko holokaustu – seminár Learning from the Past – Acting for the Future (v spolupráci s The Olga Lengyel Institute)
- Yad Vashem (Izrael) – medzinárodné programy pre učiteľov
- CEDIN – vzdelávanie učiteľov o holokauste
- Institut Tereziánske iniciatívy, Praha – seminár Holokaust a my
- Múzeum rómskej kultúry, Brno
- PDCS – simulačné hry (napr. Cesta na západ)
- Edulab akadémia, Edupark.sk – inovatívne a praktické online kurzy

Univerzitné a akademické podujatia:

- Katedra histórie FF UPJŠ
- Letná škola bádateľského vyučovania v Prahe
- Komenského inštitút
- UKF Nitra – dejiny každodennosti, práca s denníkmi a listami

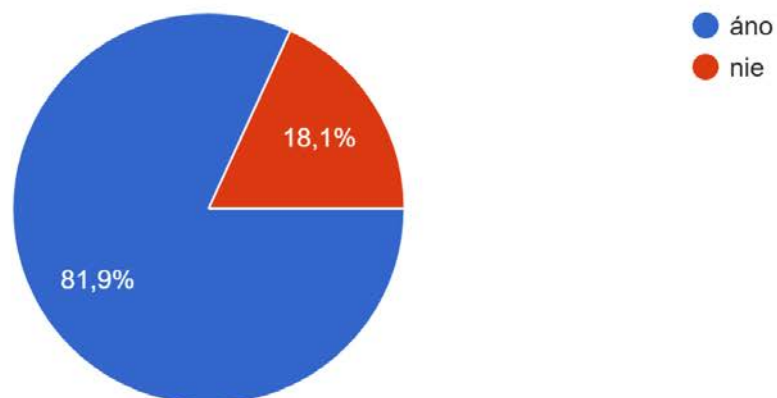
Tematické školenia a semináre:

- „Ako učiť o holokauste“ (viacero verzií – NIVAM, Sered', webináre)
- Semináre s Doc. PaedDr. Viliam Kratochvíl, PhD. – tvorba testov
- Post Bellum – workshopy Príbehy 20. storočia, dramatická výchova
- Centropa – príbehy židovských žien vo výučbe
- Nadácia Milana Šimečku – rola výchovy k postojom, November '89
- SNG, ÚPN – historické expozície a školenia
- Spoločnosť dejepisárov na ZŠ s VJM – špecifické semináre
- Rôzne prednášky o osobnostiach (napr. Pius XII., Jozef Tiso, čs. letci v RAF)

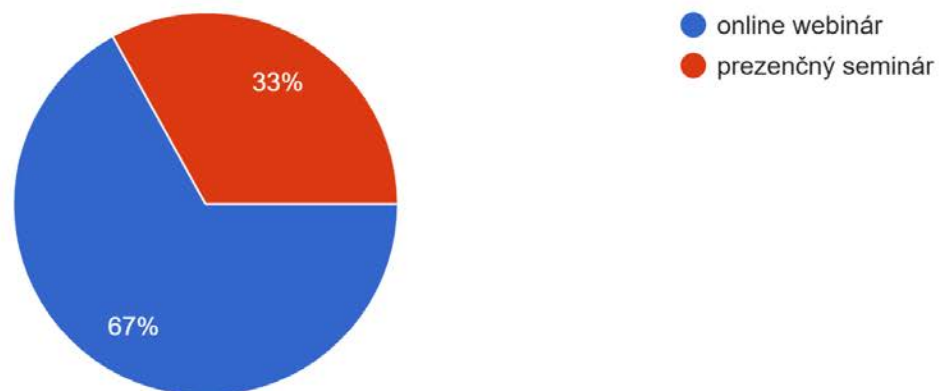
Metodika, inovácia, kritické myslenie:

- Webináre o kritickom myslení, bádateľskom a zážitkovom vyučovaní
- Práca s vizuálnymi zdrojmi – karikatúry, fotografie, mapy
- IKT vo vyučovaní dejepisu
- Rolové hry, dramatická výchova
- Myšlienkové mapy, tvorba didaktických materiálov
- Globálne dejiny 20. storočia – zohľadnenie Ázie, Afriky, Latinskej Ameriky

Otázka: Chceli by ste absolvovať ďalšie vzdelávanie v oblasti výučby dejín 20. storočia?

Otázka: Ak áno, v akej forme?

Otázka (otvorená): Ak áno, o aký obsah by ste mali záujem?

Učitelia majú mimoriadny záujem o ďalšie vzdelávanie v oblasti dejín 20. storočia, s osobitným zameraním na slovenské dejiny po roku 1945 a obdobie komunizmu. Kľúčovým faktorom pre nich je však didaktická a metodická podpora, ktorá im pomôže efektívne a pútavo učiť tieto často citlivé, kontroverzné a komplexné témy, rozvíjať kritické myslenie žiakov a využívať moderné prístupy a zmysluplné historické pramene. Pre poskytovateľov vzdelávania to znamená zamerať sa nielen na obsahovú stránku, ale predovšetkým na praktické workshopy a didaktické materiály pre učiteľov. Podnety a potreby sú zoradené do niekoľkých okruhov:

Obdobie komunizmu a ponovembrový vývoj (1945 – súčasnosť):

- Komunistická diktatúra v ČSR/ČSSR: 50. roky, Akcia K a R, prenasledovanie cirkvi, politické procesy, ŠTB, normalizácia, zločiny komunizmu.
- Rok 1968 a Pražská jar: Spomínané samostatne, poukazujúc na špecifický záujem
- Rok 1989 (Nežná revolúcia) a obdobie po Nežnej revolúcii: Rozpad ČSFR, vznik SR (1993), politická a ekonomická transformácia, integrácia SR do EÚ a NATO
- Svedectvá (oral history): Záujem o osobné príbehy a svedectvá z tohto obdobia, ktoré sú cenné pre zážitkové vyučovanie

Druhá svetová vojna a holokaust:

- Slovenský štát (1939 – 1945): Jeho fungovanie, každodenný život, židovská otázka a holokaust
- SNP: Objektívny pohľad priebeh a význam
- Príklady: Druhá svetová vojna, Slovenský štát, Holokaust

Studená vojna a dekolonizácia:

- Studená vojna
- Vznik SR 1993
- Dekolonizácia
- Arabsko-izraelské vojny
- Rozpad koloniálnej sústavy
- Kórea, Vietnam

Moderné didaktické metódy a práca s prameňmi:

- Kritické myslenie: Ako naučiť žiakov vyhodnocovať informácie, identifikovať dezinformácie a pracovať s propagandou
- Práca s prameňmi: Využitie archívnych materiálov (výstrižky z novín, oral history svedectvá, dobové dokumenty), digitálnych nástrojov a multimediálnych materiálov (videá, mapy, interaktívne aplikácie)
- Praktické aktivity a námety: Konkrétne ukážky, ako realizovať hodinu, tipy na aktivizáciu študentov, diskusné metódy, projektovú výučbu, simulácie
- Príklady: "Praktické tipy, ukážky aktivít", "Využitie histórie ako nástroja na vyvracanie dezinformácií", "Práca s prameňmi, databáza prameňov pre základné školy", "Moderná didaktika dejepisu", "Ako čo najobjektívnejšie učiť dejiny 21. storočia, keď sme boli ich súčasťou", "Ako naučiť študentov vyhodnocovať historické pramene, pracovať s informáciami a identifikovať dezinformácie či manipulatívne naratívy"

Menej často spomínané, ale zaujímavé témy:

- Regionálne dejiny: Niekoľkokrát spomenuté, poukazujúc na záujem o prepojenie tzv. veľkých dejín s miestnym kontextom
- Dejiny umenia a kultúry: Vplyv totalitných režimov na umeleckú tvorbu, zneužitie umenia a kultúry, umenie v zajatí
- Staršie dejiny: Hoci dominujú dejiny 20. storočia, objavujú sa aj požiadavky na stredovek, novovek, starovek, národné obrodenie či dejiny Uhorska. Tieto sú však v menšine
- Globálne dejiny: Okrem dekolonizácie a studenej vojny aj špecifickejšie témy ako dejiny Islandu počas 2. svetovej vojny

Požiadavky na formu a štýl vzdelávania:

- Praktickosť: Silný dôraz na "praktické ukážky", "rozpracované hodiny", "nápad, námety vo výučbe dejepisu"
- Multiperspektivita: Žiadosti o "objektívne" spracovanie tém, "nie jednostranné" (napr. SNP)
- Interaktivita: Preferencia interaktívnych formátov, workshopov, diskusií
- Dostupnosť materiálov: Záujem o krátke náučné videá, archívne materiály, hotové materiály
- Prepojenie s aktuálnym dňom: Ako využiť históriu na vyvracanie dezinformácií, pochopenie súčasných konfliktov
- Motivácia žiakov: Ako spraviť hodiny pútavejšie a vzbudiť záujem žiakov o minulosť

Otázka (otvorená): Aké konkrétne zručnosti alebo vedomosti by ste chceli získať na takýchto školeniach?

Učitelia hľadajú praktické a inovatívne prístupy k výučbe dejepisu, ktoré by im pomohli zaujať a motivovať žiakov, rozvíjať ich kritické myslenie a efektívne pracovať s historickými prameňmi. Dôraz je kladený na prepojenie dejín so súčasnosťou a využitie moderných technológií vo výučbe.

Dominantné zručnosti a vedomosti:

- Motivácia a zaujatie žiakov: Toto je najčastejšia požiadavka. Učitelia hľadajú spôsoby, ako zvýšiť záujem žiakov o dejepis, najmä o 20. storočie, ktoré je pre mnohých z nich vzdialené
- Kritické myslenie: Rozvoj kritického myslenia u žiakov je ďalšia kľúčová požiadavka. Učitelia chcú vedieť, ako naučiť žiakov analyzovať historické pramene, rozlišovať fakty od interpretácií a propagandy a vyhodnocovať informácie
- Moderné didaktické metódy: Učitelia hľadajú inovatívne a interaktívne metódy, ako sprístupniť dejiny, napr. projektová výučba, simulácie, dramatizácia, storytelling, využitie digitálnych nástrojov a AI
- Práca s historickými prameňmi: Učitelia chcú získať zručnosti v práci s rôznymi typmi prameňov (textové, vizuálne, audiovizuálne) a naučiť žiakov s nimi efektívne pracovať
- Prepojenie dejín so súčasnosťou: Učitelia chcú vedieť, ako prepájať historické udalosti so súčasným dňom, aby žiaci lepšie pochopili kontext a relevanciu dejín
- Špecifické historické obdobia a témy: Hoci väčšina odpovedí je zameraná na zručnosti, objavujú sa aj požiadavky na prehĺbenie vedomostí o konkrétnych obdobiach (napr. 20. storočie, komunizmus, holokaust) a témach (napr. dejiny umenia, život v totalitných režimoch)
- Riešenie špecifických potrieb žiakov: Práca so žiakmi so ŠVVP

Ďalšie spomínané zručnosti a vedomosti:

- Argumentačné zručnosti (najmä v kontexte dezinformácií)
- Zručnosti vedenia diskusie
- Používanie AI vo výučbe
- Medzipredmetové prepojenia
- Zahraničné perspektívy na výučbu dejepisu
- Zručnosti pre prácu s generáciou Alfa
- Zručnosti pre prácu s dobovou karikatúrou

Forma a štýl školení:

- Praktické ukážky a aktivity
- Výmena skúseností s kolegami
- Metodické materiály a návody
- Prehľad literatúry a elektronických učebníc
- Zahraničné perspektívy
- Inšpirácia a nové nápady

Otázka (otvorená): Čo vás osobne motivuje a naplňa pri vyučovaní dejepisu?

Učiteľov/ky dejepisu osobne motivuje a naplňa viacero aspektov ich práce, predovšetkým interakcia so žiakmi/čkami, možnosť rozvíjať ich myslenie a formovať ich hodnoty, ako aj vlastný záujem o históriu a snahu o jej relevantnosť pre súčasnosť.

Medzi najčastejšie uvádzané zdroje motivácie a naplnenia patrí:

Záujem a aktivita žiakov/čok: Učiteľov/ky veľmi teší, keď vidia, že žiakov dané témy naozaj zaujímajú, dávajú pozor, zapájajú sa a kladú otázky. Motivujú ich žiaci, ktorí sú motivovaní a chcú sa učiť. Naplňa ich, keď môžu študentom sprístupniť aj náročné témy a vidia, že začínajú premýšľať kriticky, kladú otázky a nachádzajú súvislosti.

Možnosť otvárať žiakom dvere do minulosti: Učitelia sú motivovaní tým, že majú možnosť ukazovať žiakom, aké udalosti, rozhodnutia a osudy ľudí ovplyvnili svet, v ktorom dnes žijú. Teší ich, keď deťom otvárajú oči a vyvracajú konšpiračné teórie a hoaxy, vysvetľujú historické poznatky a súvislosti, aby pochopili dianie v dnešnom svete.

Prepájanie minulosti a súčasnosti: Mnohých učiteľov naplňa prepájanie histórie so súčasnosťou, prepájanie malých a veľkých dejín. Motivuje ich možnosť ukazovať žiakom prepojenie medzi minulosťou a prítomnosťou a ako sa z chýb môžeme poučiť. Vidieť, že žiaci začínajú vnímať dejiny nielen ako zoznam faktov, ale tiež ako dôležitý nástroj na pochopenie súčasnosti a formovanie budúcnosti, je pre nich zdrojom naplnenia.

Rozvíjanie kritického myslenia: Učiteľov naplňa, keď môžu pomáhať žiakom rozvíjať kritické myslenie, schopnosť analyzovať a interpretovať historické udalosti. Je pre nich obohacujúce vidieť, ako sa u žiakov rozvíja schopnosť analyzovať fakty, hľadať príčiny a dôsledky udalostí, vnímať historické súvislosti a rozlišovať pravdu od mýtov.

Formovanie hodnôt a postojov: Učiteľov motivuje možnosť formovať hodnoty žiakov – viesť ich k tolerancii, úcte k rozmanitosti a k uvedomeniu si, že každý z nás má moc ovplyvniť budúcnosť. Ich práca má pre nich zmysel vtedy, keď vedia, že prispeli k tomu, aby sa študenti stali uvedomelými a zodpovednými občanmi, ktorí sa vedia orientovať v historických a spoločenských súvislostiach. Dejepis vnímajú ako nástroj na prekonávanie stereotypov a mýtov.

Radosť zo zdieľania príbehov: Dejepis je plný fascinujúcich príbehov, udalostí a postáv a možnosť odovzdať tieto príbehy žiakom a vidieť, ako ich prekvapujú či inšpirujú, je pre učiteľov veľmi obohacujúca.

Interakcia so žiakmi: Naplňa ich interakcia medzi žiakom a vyučujúcim a možnosť vidieť na prvý pohľad tie isté témy vždy z nového uhla pohľadu a s novým poučením. Teší ich otvorená komunikácia so žiakmi.

Vlastný záujem o históriu: Mnohých učiteľov motivuje ich osobná túžba a záujem o predmet a láska k histórii. Naplňa ich, keď môžu odovzdať študentom nielen znalosti, ale aj vášeň pre históriu a rozvíjať ich zvedavosť.

Možnosť byť kreatívny: Príprava zaujímavých aktivít a hodín je pre niektorých učiteľov kreatívny proces, ktorý im prináša radosť.

Uvedomenie si dlhodobého vplyvu: Učitelia si uvedomujú, že ich hodiny môžu ovplyvniť pohľad žiakov na svet a pomôcť im byť empatickejšími, zodpovednejšími občanmi, čo je pre nich hlbokým zdrojom motivácie.

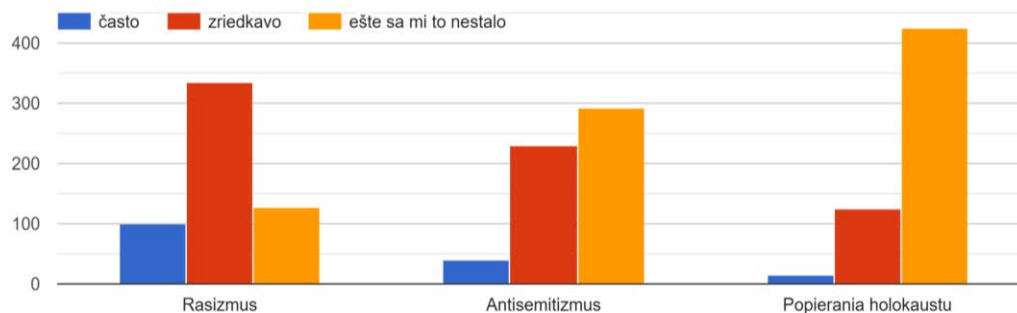
Snaha o pozitívnu zmenu: Niektorých učiteľov naplňa, keď môžu študentov podnecovať k tvorivosti a keď aspoň niektorí pochopia význam dejín pre súčasné dianie a celkový život. Vyučovanie dejepisu je pre niektorých ako svetlo na konci tunela a nádej na pozitívny vplyv na mladých ľudí.

Celkovo možno povedať, že učitelia dejepisu nachádzajú svoju motiváciu a naplnenie predovšetkým v možnosti ovplyvňovať mladú generáciu, rozvíjať jej schopnosti a formovať ich hodnoty prostredníctvom fascinujúceho sveta histórie a jej prepojenia so súčasnosťou.

C) Negatívne spoločenské vplyvy

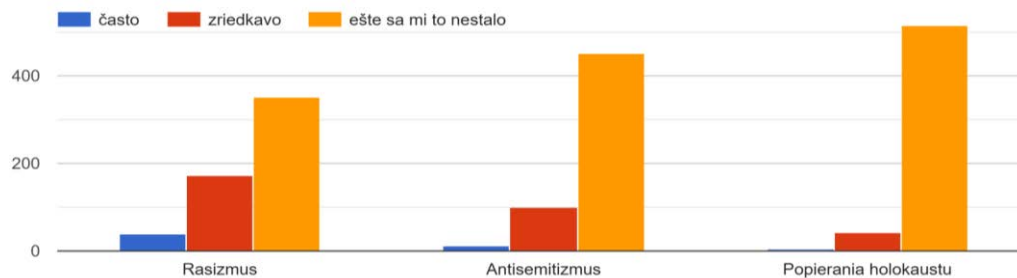
Otázka: Stretli ste sa s nasledujúcimi názormi a prejavmi medzi študentmi?

Odpoveď "často" a "zriedkavo" považujeme v súčte ako áno. S rasizmom sa stretlo 77,4 % učiteľov/iek, s antisemitizmom 48,04 % a s popieraním holokaustu 24,55 %.

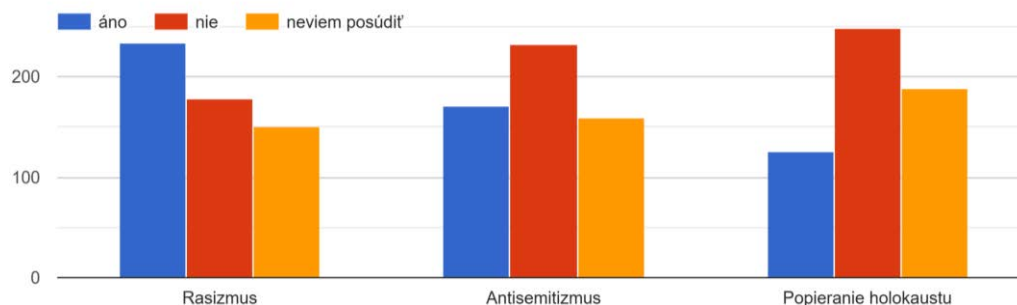
Otázka: Stretli ste sa s nasledujúcimi názormi a prejavmi medzi učiteľmi/kami?

Odpoveď "často" a "zriedkavo" považujeme v súčte ako áno. S rasizmom sa stretlo 37,36 % učiteľov/iek, s antisemitizmom 19,75 % a s popieraním holokaustu 8,36 %.

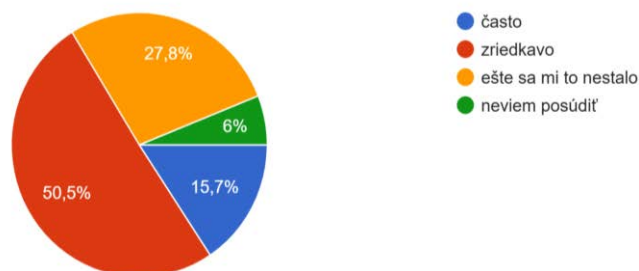
Otázka: Považujete nasledujúce názory a prejavy na vzostupe oproti predchádzajúcemu obdobiu?

Na vzostupe je rasizmus podľa 41,63 % učiteľov/iek, antisemitizmus podľa 30,42 % a popieranie holokaustu podľa 22,24 % učiteľov/iek.

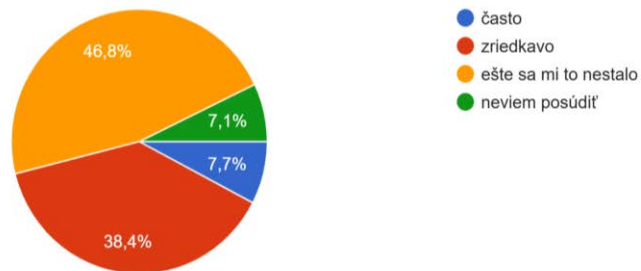
Otázka: Stretli ste sa s názormi, materiálmi alebo konšpiračnými teóriami, ktoré prekrúcajú dejinné udalosti, alebo vynechávajú niektoré fakty, tzv. historické fake news medzi študentmi? (napr. obhajoba Slovenského štátu a Jozefa Tisa, zľahčovanie zodpovednosti za holokaust, propaganda a ruský naratív o SNP, obhajoba komunistickej strany a pod.)

Odpoveď "často" a "zriedkavo" považujeme v súčte ako áno. T. j. 66,2 % učiteľov uvádza, že sa s tým stretli medzi študentami/kami.

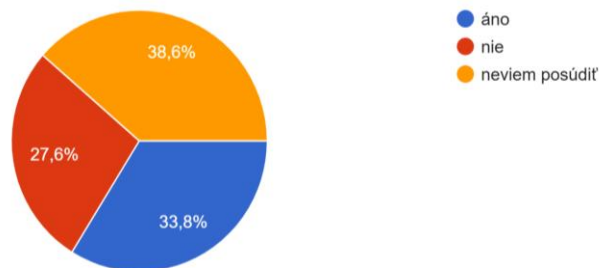

Otázka: Stretli ste sa s názormi, materiálmi alebo konšpiračnými teóriami, ktoré prekrúcajú dejinné udalosti, alebo vynechávajú niektoré fakty, tzv. historické fake news medzi učiteľmi/kami? (napr. obhajoba Slovenského štátu a Jozefa Tisa, zľahčovanie zodpovednosti za holokaust, propaganda a ruský naratív o SNP, obhajoba komunistickej strany a pod.)

Odpoveď "často" a "zriedkavo" považujeme v súčte ako áno. T.j. 46,1 % učiteľov uvádza, že sa s tým stretli medzi inými učiteľmi/kami.

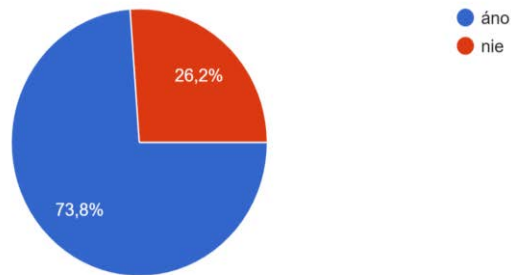

Otázka: Považujete konšpiračné teórie v školskom prostredí na vzostupe oproti predchádzajúcemu obdobiu?

D) Európska perspektíva

Otázka: Používate na vašich hodinách príbehy, príklady alebo paralely z iných európskych krajín? (napr. príbeh Anny Frankovej, hnutia Solidarita v Poľsku a pod.)

Odpovede na doplňujúcu otvorenú otázku, aké príbehy, príklady a paralely používajú:

Príbeh Anny Frankovej: Denník Anny Frankovej je často spomínaný ako literárne dielo, ktoré približuje osudy židovskej rodiny počas holokaustu. Používa sa na hodinách dejepisu, literatúry a v rámci výstav či projektov.

Holokaust a jeho obeť: Príbehy preživších z koncentračných táborov, ako napríklad Mengeleho dievča, Hanin kufrík či útek Vrby a Wetzlera z Auschwitz-Birkenau, sú využívané na vzdelávanie o hrôzach holokaustu.

Historické udalosti a paralely: Udalosti ako revolúcia v Maďarsku 1956, hnutie Solidarita v Poľsku, pád železnej opony či atentát na Heydricha sú často porovnávané s podobnými udalosťami v iných krajinách.

Významné osobnosti: Osobnosti ako Ján Palach, Nicholas Winton, Sophie Scholl či Milada Horáková sú spomínané pre ich odvahu a prínos v boji proti totalitným režimom.

Literárne a filmové diela: Diela ako Chlapec v pruhovanom pyžame, Pianista, Schindlerov zoznam či Zvieracia farma sú využívané na ilustráciu historických tém a ich dopadu na spoločnosť.

Otázka (otvorená): Na ktoré témy dejín 20. storočia by sa podľa vás mal klásť dôraz z európskej perspektívy?

Svetové vojny a ich dôsledky: Prvá a druhá svetová vojna sú kľúčové témy, ktoré formovali politickú a spoločenskú mapu Európy. Diskutuje sa o ich príčinách, priebehu, dôsledkoch a dopade na bežný život ľudí.

Totalitné režimy a ideológie: Vzostup fašizmu, nacizmu a komunizmu, ich praktiky, dopad na každodenný život občanov a mechanizmy udržania moci. Téma zahŕňa aj boj proti diktatúram a ich dôsledky.

Európska integrácia a spolupráca: Vznik Európskej únie, jej hodnoty ako mier, demokracia a solidarita. Diskutuje sa o Rímskych zmluvách, Maastrichtskej zmluve a rozširovaní EÚ, ako aj o povojnových integračných procesoch.

Ľudské práva a holokaust: Holokaust ako symbol porušovania ľudských práv, jeho dopad na medzinárodné právo a formovanie povojnovej Európy. Zahŕňa aj otázky rasizmu, antisemitizmu a genocíd.

Konflikty a povojnové obdobie: Studená vojna, rozdelenie Európy na východný a západný blok, pád železnej opony a transformácia krajín na demokracie. Diskutuje sa aj o regionálnych konfliktoch, napríklad o vojne v Juhoslávii.

Otázka (otvorená): Ako by ste podporili vašich študentov/ky, aby sa na dejiny pozerali komplexne z pohľadu rôznych krajín, resp. ako na európske dejiny?

Diskusie a kritické myslenie: Podpora diskusií, debát a analýz historických udalostí z rôznych perspektív. Študenti sú vedení k otázkam, porovnávaniu názorov a kritickému mysleniu, aby pochopili komplexnosť dejín.

Projekty a skupinová práca: Zadávanie projektov, kde študenti skúmajú historické obdobia z pohľadu rôznych krajín. Skupinová práca a prezentácie podporujú spoluprácu a hlbšie pochopenie dejín.

Exkurzie a návštevy pamätných miest: Organizovanie exkurzií do historicky významných miest, múzeí a pamätných miest v rôznych krajinách. Tieto aktivity umožňujú študentom zažiť dejiny naživo a pochopiť ich význam.

Porovnávanie perspektív: Používanie historických prameňov, dokumentov a literatúry z rôznych krajín na porovnanie pohľadov na rovnaké udalosti. Študenti sú vedení k hľadaniu paralel a rozdielov medzi národnými dejinami.

Multikultúrny prístup: Zdôrazňovanie prepojenosti dejín rôznych krajín, multikultúrnych hodnôt a spoločných historických procesov. Študenti sú motivovaní k empatii a pochopeniu rôznych kultúr.

Otázka (otvorená): Ako môže dejepis pomôcť pri osvojovaní a presadzovaní hodnôt dnešnej demokratickej spoločnosti a hodnoty Európskej únie medzi študentmi?

Podpora demokratických hodnôt: Dejepis učí žiakov/čok o význame demokracie, slobody a ľudských práv. Poukazuje na dôsledky totalitných režimov, genocíd a diskriminácie, čím zdôrazňuje potrebu ochrany demokratických princípov.

Rozvoj kritického myslenia: Analýza historických prameňov a udalostí pomáha rozlišovať fakty od dezinformácií, chápať príčiny konfliktov a vyvodzovať závery, ktoré podporujú ich schopnosť odolávať manipulácii.

Osvojenie hodnôt Európskej únie: Dejepis zdôrazňuje hodnoty EÚ, ako sú solidarita, rovnosť a spolupráca. Štúdium európskej integrácie ukazuje, ako tieto hodnoty prispievajú k mieru, stabilite a hospodárskemu rozvoju.

Pochopenie historických súvislostí: Žiaci sa učia prepájať minulosť so súčasnosťou, identifikovať paralely medzi historickými udalosťami a aktuálnymi problémami, čím získavajú schopnosť lepšie porozumieť dnešnému svetu.

Podpora spolupráce a tolerancie: Dejepis podporuje medzikultúrne porozumenie, rešpekt k rôznorodosti a spoluprácu medzi národmi. Príklady z histórie ukazujú, že spolupráca je kľúčom k mieru a prosperite.

Inšpirácie

Otázka (otvorená): „Ktoré učebnice, texty a vyučovacie materiály považujete podľa vás za najlepšie? Ktoré webové stránky používate pri vyhľadávaní materiálov na hodiny?“

Inšpirácie sú rozdelené do štyroch kategórií, zoradené sú abecedne, krátky popis k nim vypracoval ChatGPT. Ide o inšpirácie, ktoré zdieľalo 562 učiteľov/iek.

Webové stránky, nástroje a organizácie:

1989.sng.sk – Portál venovaný Nežnej revolúcii v roku 1989 spravovaný Slovenskou národnou galériou.

Arcanum – Digitálna knižnica poskytujúca prístup k historickým dokumentom, vedeckým časopisom, encyklopédiám, novinám, zdôrazňuje význam zachovania kultúrneho dedičstva.

Centropa – Archív príbehov a fotografií židovských komunít v Európe.

Crash Course – Populárny YouTube kanál ponúkajúci vzdelávacie videá o histórii, vede a iných odboroch.

Človek v ohrození – Nezisková organizácia venujúca sa globálnemu vzdelávaniu.

Datakabinet.sk – Online nástroje a materiály na podporu výučby v oblasti prírodných a humanitných vied.

Děčko – Česká televize – Vzdelávacie a zábavné programy pre deti vrátane histórie.

Dejepis.com – Web s výučbovými materiálmi, testami a článkami z dejepisu.

Dejepis inak – YouTube kanál, ktorý inovatívnym spôsobom približuje dejepis a historické témy.

Dejepis v 21. století – Moderné didaktické prístupy k výučbe dejepisu v Česku.

Dejepisná vídanka – Video-metodické pomôcky pre učiteľov, ktoré prostredníctvom príbehov historických postáv približujú dejiny 20. storočia.

Dejiny podcast – Týždenný historický podcast SME, ktorý sa venuje rôznym témam dejín.

Dejiny.cz – Český portál s článkami a učebnými materiálmi o histórii.

Dejiny.sk – Slovenský web venovaný dejinám s článkami a vzdelávacími zdrojmi.

Dejnoviny – Online magazín s článkami o dejinách Slovenska a sveta.

[Digitálna knižnica](#) – Online prístup k historickým knihám, štúdiám a prameňom Univerzitnej knižnice.

[Digitálna pracovňa](#) – Online nástroje pre moderné vyučovanie.

[Dobrá história](#) – Český historický portál s článkami, podcastmi a videami o histórii pre širokú verejnosť aj učiteľov.

[Edah](#) – Slovenské občianske združenie zaoberajúce sa vzdelávaním o židovskej histórii a kultúre.

[Edu – Česká televize](#) – Vzdelávacie videá a materiály pre výučbu dejepisu.

[Encyklopédia Britannica](#) – Online encyklopédia s podrobnými článkami o histórii, vede a kultúre.

[Encyklopédia spravodlivých](#) – Platforma STVR, ktorá mapuje príbehy Spravodlivých medzi národmi, ktorí pomohli Židom počas holokaustu.

[Fenomény sveta](#) – Multimediálna učebnica dejepisu pre základné a stredné školy.

[Forbes.sk](#) – Slovenský ekonomický a obchodný magazín s článkami o histórii a súčasnosti ekonomiky.

[Forum Historiae](#) – Slovenský historický časopis a portál s odbornými článkami Historického ústavu SAV.

[História v skratke](#) – Portál s rýchlymi a zrozumiteľnými prehľadmi historických udalostí.

[Historiana](#) – Interaktívna platforma na výučbu histórie s vizuálnymi a primárnymi historickými prameňmi.

[Historická revue](#) – Populárno-náučný historický magazín vydávaný na Slovensku.

[HN History](#) – Sekcia portálu Hospodárskych novín venovaná historickým témam.

[History extra](#) – Portál BBC s článkami, podcastmi a videami o svetovej histórii.

[HistoryLab.cz](#) – Interaktívne materiály na výučbu dejepisu so zameraním na prácu so zdrojmi.

[HistoryLab.sk](#) – Historický magazín Denníka N s článkami o dejinách.

[HistoryWeb](#) – Historický magazín Denníka N do r. 2021 s článkami o dejinách.

[Holokaust.cz](#) – Český web s historickými faktami, dokumentmi a príbehmi o holokauste.

[Hravá dejeprava](#) – Blog s nápadmi na interaktívnu výučbu dejepisu.

[Hudobná náuka](#) – Web zameraný na hudobnú teóriu a históriu hudby.

[Inquiry Group](#) – Medzinárodná platforma podporujúca kritické myslenie v historickom výskume.

[Inštitút pre aktívne občianstvo](#) – Inštitút, ktorý posilňuje a rozvíja demokratické občianske kompetencie a hodnoty, skvalitňuje občiansku výchovu.

[ISLCollective](#) – Komunitná platforma na zdieľanie vzdelávacích materiálov.

[Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV](#) – Slovenská jazyková databáza a zdroj pre výskum jazyka, gramatiky a histórie slovenčiny.

[Khan Academy](#) – Medzinárodná vzdelávacia platforma, ktorá ponúka bezplatné kurzy v rôznych oblastiach vrátane dejepisu.

[KidsKonnnect](#) – Anglicky písaná databáza učebných materiálov pre rôzne predmety vrátane histórie.

[Miron Brezonščák](#) – YouTube kanál slovenského učiteľa dejepisu s edukačnými videami.

[Moderní dějiny](#) – Český portál venujúci sa výučbe dejín 20. storočia.

[Mozaic Education](#) – Online vzdelávací systém s interaktívnymi materiálmi pre rôzne predmety.

[MozaWeb](#) – Digitálna vzdelávacia platforma s interaktívnymi 3D modelmi a videami.

[Múzeum SNP](#) – Múzeum Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici s edukačnými programami.

[Múzeum obetí komunizmu](#) – Múzeum venujúce sa dokumentácii a pripomínaniu obetí totalitných režimov.

[Múzeum židovskej kultúry](#) – Múzeum SNM venujúce sa dejinám a kultúre židovskej komunity.

[Nadácia Milana Šimečku](#) – Mimovládna organizácia zameraná na podporu ľudských práv, demokracie a vzdelávania.

[Nemzeti Köznevelési Portálon](#) (Národný portál verejného vzdelávania) – Maďarská online platforma poskytujúca digitálne učebnice a vzdelávacie materiály pre základné a stredné školy.

[Netflix](#) – Streamovacia platforma s bohatou ponukou historických dramatizácií a dokumentov.

[NEZkreslená veda](#) – YouTube kanál sa zameriava na poskytovanie vedeckého obsahu s dôrazom na objektivitu a kritické myslenie, pričom odhaľuje mýty a nesprávne interpretácie v populárnej vede.

[November 89](#) – Portál o Nežnej revolúcii, zdroje a informácie o udalostiach v Československu v roku 1989.

[Občankáři.cz](#) – Vzdelávacie materiály pre dejepis a občiansku náuku v Česku.

[Omniatlas](#) – Interaktívne historické mapy zobrazujúce politické zmeny v čase.

[OneStopCLIL](#) – Platforma pre CLIL výučbu (integrované vyučovanie predmetu a jazyka).

[Országos Széchényi Könyvtár](#) (Národná knižnica Széchényi) – Národná knižnica Maďarska.

[Oslobodenie Slovenska](#) – Online projekt Múzea SNP mapujúci oslobodenie Slovenska počas 2. svetovej vojny.

[Politické procesy](#) – Web venovaný perzekúciám v Československu v 50. rokoch.

Post Bellum – Mimovládna organizácia, ktorá propaguje a ochraňuje ľudské práva a demokraciu prostredníctvom vzdelávania a aktivít inšpirovaných príbehmi pamätníkov.

Prima Zoom – Dokumentárne filmy o historických udalostiach a svetových dejinách.

Púchovo dedičstvo – Web o archeologickom a historickom dedičstve Púchova a okolia.

RVP – Český portál pre učiteľov so vzdelávacími zdrojmi.

School History – Anglická webová stránka s materiálmi pre výučbu dejepisu.

Scriptorium – Portál s historickými dokumentmi a textami.

SEN x Skutočnosť – Online výstava Slovenskej národnej galérie o Slovenskom štáte 1939 – 1945.

Slávne dny – Český multimediálny projekt mapujúci významné dni histórie.

Slovenský rozhlas – archív – Archív historických rozhlasových relácií zo Slovenska.

Slovenský zväz protifašistických bojovníkov – Organizácia podporujúca uchovávanie pamiatky na protifašistický odboj a bojovníkov.

Smart books – Inovatívna vzdelávacia aplikácia.

Škola s nadhľadom – Česká vzdelávacia platforma s testami a výkladmi pre žiakov základných a stredných škôl.

Školy, ktoré menia svet – Webová platforma, ktorá podporuje inovatívne školy a metódy vyučovania na Slovensku.

Tajný učiteľ – Blog učiteľa, ktorý sa venuje školstvu, vzdelávaniu a moderným výukovým metódam.

Távoktatás (Dištančné vzdelávanie) – Online vzdelávacie materiály v maďarskom jazyku pre žiakov ZŠ a SŠ, obsahuje videá, učebné plány a ďalšie zdroje na podporu dištančného vzdelávania.

Teacherspayteachers – Webová stránka, kde učitelia zdieľajú a predávajú svoje vzdelávacie materiály.

TED-Ed – Vzdelávacie videá o histórii, vede a kultúre, ktoré robia učenie zábavnejším.

Tiranon, Hadisír (Tiranon, vojnový hrob) – Stránka, ktorá sa zameriava na výskum a dokumentáciu maďarských vojnových hrobov a nezvestných vojakov, pričom zdôrazňuje význam zachovania národných symbolov a pamäti.

Tökéletlen történelem (Nedokonalá história) – YouTube ponúka zábavné a vzdelávacie videá o historických udalostiach a osobnostiach spracované pútavou formou.

Totalita – Český portál o totalitných režimoch 20. storočia.

Tretí sektor – Občianska spoločnosť a neziskové organizácie – Informácie o občianskej spoločnosti a aktivitách neziskových organizácií na Slovensku.

Učebňa dejepisu – Webová stránka pre učiteľov a študentov, ktorá poskytuje vzdelávacie materiály, ktoré uľahčujú vyučovanie dejepisu.

Učitelia učiteľom – Komunitná platforma pre slovenských učiteľov na zdieľanie materiálov a nápadov.

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach – Vysoká škola, ktorá ponúka vzdelávacie programy a kurzy v rôznych oblastiach.

Ústav pamäti národa – Inštitúcia, ktorá sa zameriava na výskum dejín totalitných režimov na Slovensku, vytvára vzdelávacie materiály a poskytuje archívne materiály o perzekúciách.

Veda na dosah – Populárno-náučné články o histórii, archeológii a vedeckých objavoch.

Videotanár (Videoučiteľ) – Maďarská online platforma poskytujúca učebný materiál pre 5. až 8. ročník ZŠ vo forme 15-minútových video-lekcíí.

VIKI – Slovenská digitálna knižnica pre školstvo s učebnými materiálmi pre základné a stredné školy.

Vojenský historický ústav – Archívne dokumenty, štúdie a expozície o vojenských dejinách Slovenska.

Vtedy TASR – Archív historických správ a archívne články o dôležitých dejinných udalostiach.

Yad Vashem – organizácia zameriavajúca sa na vzdelávanie o holokauste prostredníctvom rôznych vzdelávacích materiálov, online kurzov a seminárov, ktoré podporujú kritické myslenie a zvyšujú povedomie o tejto tragédii medzi učiteľmi, študentmi a širokou verejnosťou.

Výukové materiály – Český portál so vzdelávacími podkladmi na výučbu rôznych predmetov vrátane dejepisu.

Webumenia – Online galéria slovenského umenia SNG, kde nájdete diela významných slovenských umelcov.

Wordwall – Online nástroj na vytváranie interaktívnych hier a cvičení na hodiny dejepisu.

Zmúdri.sk – Slovenská platforma s video kurzami o kritickom myslení, občianskej výchove a histórii.

Zones.sk – Slovenská platforma so vzdelávacími materiálmi pre učiteľov a žiakov.

Učebnice slovenské:

Atlas svetových dejín - 1., 2. diel – kolektív autorov; VKÚ Harmanec.

Dejepis – svetové dejiny pre 3. ročník gymnázií: D. Kodajová, M. Tonková; Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá.

Dejepis 4 – Slovensko v novom storočí: D. Kováč; Orbis Pictus Istropolitana.

Dejepis 4 – Svet v novom storočí: D. Kováč a kol; Orbis Pictus Istropolitana.

Dejepis 9 – Pátrame po minulosti: V. Kratochvíl; Orbis Pictus Istropolitana.

Dejepis – Pracovný zošit pre 9. ročník ZŠ: D. Ondrušek, Z. Fialová; Raabe.

Dejepis pre 2. ročník gymnázií a stredných škôl: A. Bocková, Ľ. Kačírek, M. Tonková, D. Kodajová; Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá.

Dejepis pre 3. ročník gymnázií – Národné dejiny: A. Bartlová, R. Letz; Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá.

Dejepis pre 3. ročník gymnázií a stredných škôl: A. Bocková, M. Tonková, R. Letz; Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá.

Dejepis pre 6. ročník ZŠ a 1. ročník gymnázia s osemročným štúdiom s VJM – B. Krasnovský, M. Tonková, M. Miháliková, R. Letz; Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá.

Dejepis pre gymnáziá a stredné školy: A. Bocková, Ľ. Kačírek, D. Kodajová, M. Tonková; Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá.

Dejepisná čítanka 9: Ľ. Tarabíková; Taktik.

Dejepisný atlas – Štáty v premenách storočí: D. Gurňák; Mapa Slovakia.

Hravý dejepis 5 – 9: Taktik.

Hravý dejepis 9 – pracovný zošit: M. Lupčo, M. Vaszarab, A. Miháliková; Taktik.

Maturita z dejepisu: Z. Pravdová; Príroda.

Multiperspektivita v 26 učebných figúrach: V. Kratochvíl; Raabe.

Svetové dejiny III: M. Damankoš; Eurolitera.

Úspešná maturita z dejepisu: Ľ. Kurcinová, Ľ. Sobek; Taktik.

Učebnice iné:

A magyar nép története: A. Simon, L. Kovács; Liliium Aurum.

Český historický atlas. Kapitoly z dějin 20. století: J. Cajthaml, J. Močíčková, P. Seemann, E. Semotanová, Z. Zudová-Lešková; Historický ústav AV ČR.

Dějepis 9 – Moderní dějiny: K. Pratová; Nová škola Brno.

Glencoe World History: J.J. Spielvogel; Glencoe/McGraw-Hill.

Hodder GSCE for EDEXCEL – britské učebnice k 20. storočiu.

Longman 20th Century Series: J. Brooman; Pearson Education Limited.

Soudobé dějiny – badatelská učebnice dějepisu pro 9. ročník: kolektív autorov ÚSTR; Fraus.

Rôzne:

Česi a Slováci v 20. storočí – J. Rychlík.

Dejiny Slovenska – D. Kováč.

Holokaust (ne)bol – Metodická príručka pre základné a stredné školy, Nadácia Milana Šimečku.

Hrôzostrašná história – 7 dielov, Terry Deary; Slovart.

KUBO Elektronické knihy – Kubo media.

Lingea – rôzne publikácie, atlasy, komiksy vydavateľstva Lingea.

Mýty naše slovenské – E. Krekovič, E. Mannová, E. Krekovičová; Premedia.

Po stopách tragédie – I. Kamenec.

Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov – 13 dielov; Slovenské literárne centrum.

Slovenské dejiny – 6 dielov; Literárne informačné centrum.

Slovutný pán prezident – M. Vadkerty; Absynt.

Všetko malo byť inak – M. M. Šimečka, M. Posch, M. Bohuš; Živica.

Vyučovanie európskej histórie 20. storočia – R. Stradling; Metodické centrum.

Zborník zo Stretnutia priateľov regionálnej histórie – Publikácia zameraná na regionálnu históriu, zostavená Mišom Šestákom.

Záver

Záverečná správa o prieskume potrieb učiteľov a učiteliek dejepisu a príbuzných predmetov, ktorí sa venujú výučbe dejín 20. storočia na Slovensku, prináša komplexný a detailný pohľad na aktuálny stav výučby tohto historického obdobia. Na základe odpovedí 562 učiteľov/iek zo 481 škôl naprieč Slovenskom sa ukazuje, že nielen aktívne reflektujú výzvy, ktorým čelia, ale zároveň majú silnú motiváciu zlepšovať svoje pedagogické prístupy a rozvíjať sa odborne aj didakticky.

Výsledky prieskumu ukazujú, že žiaci majú lepší prehľad o prvej polovici 20. storočia, najmä o svetových vojnách, zatiaľ čo nedávne dejiny – ako komunizmus, holokaust, Slovenský štát, integrácia do EÚ a NATO – sú vnímané ako problematickejšie, či už z hľadiska vedomostí, citlivosti tém, alebo dostupnosti kvalitných materiálov. Práve tieto tematické oblasti sú vnímané ako najcitlivejšie, pričom učitelia upozorňujú na potrebu ich objektívneho a premysleného spracovania s dôrazom na ľudské práva, empatiu, kritické myslenie a boj proti dezinformáciám.

Správa poukazuje na výzvy, ktorým pedagógovia/čky čelia – od nedostatočnej časovej dotácie vyučovacieho predmetu cez nekvalitné alebo zastarané učebnice až po čoraz častejší výskyt konšpiračných teórií, historických fake news a prejavov antisemitizmu či rasizmu u žiakov/čiek ako i u učiteľov/iek. Napriek týmto komplikáciám však respondenti vnímajú svoju prácu ako zmysluplnú, nachádzajú motiváciu v žiackom záujme, interakcii v triede a možnosti sprostredkovať hlbšie chápanie dejín v súvislostiach so súčasným dňom.

Silným prvkom správy je dôraz na rozvoj kompetencií, ktoré dejepis prináša – od schopnosti prepájať dejiny so súčasnosťou, formulovať názory na základe dôkazov až po postoje ako spravodlivosť, rešpekt voči rozmanitosti či uvedomovanie si významu demokracie. Prieskum tak jasne dokumentuje, že dejepis má veľký potenciál pre formovanie hodnotových postojov mladej generácie.

Zároveň je zjavný dopyt po ďalšom vzdelávaní – učitelia deklarujú mimoriadny záujem o nové metodické materiály, interaktívne nástroje, archívne pramene, ale aj praktické ukážky hodín, kritické myslenie či prácu s citlivými témami. Prieskum je preto dôležitým podkladom pre tvorcu vzdelávacích politík, inštitúcie a organizácie zamerané na podporu vzdelávania.

Záverom možno konštatovať, že táto správa je nielen dôkazom angažovanosti slovenských učiteľov a učiteliek dejepisu, ale aj výzvou pre systémové zmeny. S jasne artikulovanými potrebami a ambíciami pedagógov a pedagogičiek je teraz na tvorcoch kurikul, vydavateľstvá a vzdelávacích inštitúciách, aby na tieto výzvy reagovali – s rešpektom k profesionalite učiteľov, historickej komplexnosti a potrebám 21. storočia.

PodĎakovanie:

Útvar strategickej komunikácie, Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky

Mária Harmaňošová, Národný inštitút vzdelávania a mládeže

Ján Machaj, EDULAB, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislava

Juraj Varga, Centrum edukácie a inovácii

Ivana Černáková, Ústav pamäti národa

Michal Miklovič, Ústav pamäti národa

562 učiteľom a učiteľkám, ktorí sa podelili o hodnotné informácie

Spracoval:

Michal Keim

vedúci oddelenia výskumu a vzdelávania Ústavu pamäti národa

michal.keim@upn.gov.sk

September 2025